KISÚJSZÁLLÁSI REF. „HORTHY” GIMNÁZIUM
DIÁKOTTHON
1940 – 1949.

Élet a Kisújszállási Református Diákotthon-ban

A FELVÉTEL.

Kisújszállási diákéletünk tulajdonképpen már 1940. júniusában, 10 éves korunkban elkezdődött, amikor szüleink a „felvétel iránti folyamodvány”-t és az alábbi „elismervény”-t beküldték a „gimnáziummal kapcsolatos internátus” igazgatóságához.

„A Kisújszállási Ref.Horthy – Gimnázium Igazgatóságának - KISÚJSZÁLLÁS

Alulírott kijelentem, hogy fiamat (gyámfiamat) Barcsay László I.o.tanulót az 1940-1941.iskolai évre a kisújszállási ref.Horthy-Gimnázium Diákotthonában helyezem el.

A Tájékoztatóban közölt feltételeket ismerem, az abban foglalt határozmányokat tudomásul veszem és fiamra (gyámfiamra) nézve kötelezőnek ismerem el.

A megállapított díjakat pontosan és hiány nélkül befizetem a Diákotthon pénztárába.

A 10 Pengő felvételi díjat postautalványon küldöm, a bizonyítványokat mellékelem.

Kelt, Berettyóújfalun, 1940 évi június 10-én

Tisztelettel: Dr.Barcsay László
atya (gyám)

Előttünk (tanúk)

A folyamodványt új folyamodók június 20-ig, a volt internátusi növendékek június 10-ig „tartoznak benyújtani” az Igazgatósághoz.

A folyamodványhoz csatolni kellett:

- *A tanuló utolsó tanévi iskolai bizonyítványát. Az a növendék, akinek tanulmányaiba megszakítás van, köteles azt igazolni, hogy a megszakítás alatt mivel foglalkozott.*
- *Születési anyakönyvi kivonatát.*
- *Újraoltási és egészségi bizonyítványát, mely azt igazolja, hogy az illető növendék az internátusi nevelésre alkalma.,*
- *Két tanú által láttamozott nyilatkozatot arról, hogy a „szülő (gyám) az előírt fizetési feltételeknek pontosan eleget fog tenni és az internátusi Rendtartási szabályokat magára nézve kötelezőnek elismeri.*
- *10 Pengő felvételi díjat, mely „fel nem vétel esetén visszaadatik*”.

A FELKÉSZÜLÉS.

A felvételről július 10. előtt már megkaptuk az értesítést. Hogy mit érezhettünk 10 éves gyerekfejjel akkor, felfogtuk-e, hogy tulajdonképpen gyerekkorunknak vége, s felnőtté válásunkig a Református Diákotthon lesz az otthonunk? Nem tudom. Az előkészületeket azonban meg kellett kezdeni.

Apám *Szecsődy Jenő* asztalosmesternél megrendelte a 100x60x60 cm méretű erős faládát, oldalán két fogantyúval, elején lakatfüllel, zöldre festve, és megrendelt egy kis faládát, 15x25x45 cm nagyságban, lakatfüllel, barnára pácolva. A nagy láda a „diákingóságok” befogadására szolgált, az

ágyneműtől a fogkeféig, a kisebbik a „hazai elemózsia” tárolására szolgálandó. Anyám mozgósította a boltokat, varrónőt hívatott az előírt fehérneműelkészítésére. A monogramot (BL) és a majd nyolc évig hivatalos felvételi számot (2) a házvezetőnővel sajátkezüleg varrták fel, vagy hímezték rá a ruhadarabokra. A névbetűket, meg a számot a ruhakefébe, cipőkefébe, kisláda oldalába, iskolatáska fedelébe, meg mindenféle használati tárgyba Apám forrasztópákával égette bele.

Szeptember elején megkezdődött a nagy láda bepakolása. A kötelező tartalom, „a növendékek által hozandó tárgyak jegyzéke” szerint került bele:

- *legalább négyrendbeli fehérnemű,1 párna, 3 párnahaj, 3 fehér lepedő, egy éjjeli takaró, paplan 3 paplanlepedővel (dunnát hozni nem szabad), 1 ágyterítő,*
- *4 törülköző,*
- *10 zsebkendő,*
- *10 pár harisnya,*
- *téli és nyári időszaknak megfelelő tisztességes ruházat,*
- *ivópohár lehetőleg alumíniumból, felvételi számmal ellátva,*
- *fogkefe, szappan, hajkefe, fésű,*
- *fénymáz, cipőkefe,*
- *a szekrény és az íróasztal bezárásához szükséges két lakat.*

Játékaimból, könyveimből semmi! Rettenetes dolog lehetett ezt megélni 10 éves fejjel.

A BEVONULÁS.

Az iskolai év 1940-ben Erdély visszacsatolása miatt a szokásos szeptember 8-a helyett csak 16-án kezdődött. Szeptember 16-án azonban már nem volt haladék, be kellett vonulni a kisújszállási Ref.Horthy-Gimnázium Diákotthonába.

Kisújszállás jó hírű gimnáziuma részben szerényebb költségeivel, a növendékek kisebb létszámával meghittebb, családiasabb légkört ígért a kevésbé tehetős családok gyerekei számára. A hozzám hasonló fiúkat inkább a debreceni Református Kollégiumba, vagy a sárospataki Angol Internátusba adták be. Ezt akkor ugyan nem éreztem ott. Berettyóújfaluból már többen jártak oda: a tanulmányi eredményeit és emberi „kvalitásait” illetően is kiváló *vitéz Halász László* és *Vajda Gyula* - mindketten szenior-ok - a gyengébb tanuló, de eredeti, jópofa *Marschalkó Robi*, a kisebbik *Vajda* fiú, *Jóska*, és unokabátyám, *Bagossy Sándor*, *Bögi,* akkor II.o.tanulók. Mivel nem voltam egy atlétai alkat, talán ezek az ismerős gyerekek által remélt védettebb környezet csábította szüleimet, hogy Kisújszállást választották.

Az évi ellátási díj az I. és II.oszt.tanulóknak 530 Pengő, a III.-IV.oszt. 600 Pengő, testvéreknek 50 Pengővel kevesebb volt. Ezen kívül egész évre 10 Pengő orvosi díjat kellett még fizetni.

A Diákotthonban akkor 12 I.o., 10 II.o., 14 III.o., 8 IV.o. tanuló (összesen 44 „alsós”), valamint 7 V.o., 8 VI.o., 12 VII.o. 5 VIII.o. tanuló (33 ”felsős”) lakott. A tanulók főleg Bihar, Heves, Hajdú, Szolnok megyéből kerültek ide, de érdekes módon Budapestről is volt 7 tanuló. Egy-egy növendék került Békés, Borsod, Csongrád, Fejér, Komárom, Szatmár, Tolna megyéből és Erdélyből is.

Amiről akkoriban nem is tudtunk, és nem is érdekelt senkit, hogy ki milyen származék: a zöm kisbirtokos, kisbérlő, kisiparos, kiskereskedő, pap, tanár, tanító, katonaaltiszt, közlekedési-kereskedelmi tisztviselő családból érkezett. Volt egy nagybirtokos, néhány középbirtokos, néhány önálló

értelmiségi és katonatiszt gyerek is, de ilyesmivel 1945-ig senki nem foglalkozott. Csak a magatartás, a viselkedés, a tisztaság, a rendszeretet, a tanulmányi eredmény, a testi kondíció határozta meg a „társadalmi hierarchiát" az internátus falain belül.

Nota bene, társadalmi ranglétra azért volt abban az otthonban is persze. De ez inkább az adottságainkra való tekintettel alakult: tisztálkodási szokásaink, magaviseletünk, tanulmányi eredményeink, stb. Ez a régi megkülönböztetés abban állott, hogy az emeleti „kis-háló" volt a „legelőkelőbb". És a földszinti „nagy-háló" a legalsó réteg helye. Túl szigorú persze nem volt ez a dolog, hiszen a három *Cisz, Kiss Laci, Feri, Pista*, kunhegyesi tanítógyerekek az előbbiben, *Papp Csicsó* jegyzőgyerek, meg a kiváló adottságokkal bíró, kitűnő tanuló tisztviselőgyerek *Halász Laci, az utolsó klasszikus szenior,* az utóbbiban laktak. A peches, kövérkés *Sánta Imre* meg, éppen a felső kis-hálóban hált. Igaz, földbirtokos gyerek volt. Ilyen környezetbe csöppentem bele 1940. szeptember 16-án délután.

SÁNDOR BÁCSI.

A nagy zöld ládát néhány nappal előbb adtuk fel a berettyóújfalui vasútállomáson. Mikor Kisújszállásra befutott velünk a vonat, a láda már az ottani vasúti raktárban volt. Az állomáson ott állt az internátus egy lovas fogata, *Sándor bácsi* kormányzatával. Erre pakolták fel a nagy diákládákat, mi pedig gyalog követtük a kocsit. Izgalmas volt az ismerkedés a várossal, hiszen azelőtt nem jártam ott. Rendőr posztolt az állomáson, ez már „városi" rangot jelentett, az Erzsébet-liget, a városházi park az impozáns városházával, s aztán az Alpár Ignác tervezte tekintélyes gimnázium, az acélszerkezetű villanyoszlopok, a betonjárdák, recéslemezfedelű csatorna átfolyóikkal, mind érdekes, új élményt jelentettek.

Az első számottevő internátusi figura hát Sándor bácsi volt, a jóképű, bajuszos, magyar ember, a diákotthoni „szolga". Az emeleti folyosó végén volt a „SZOLGA" feliratú kis szolgálati szobácskája. Sándor bácsi volt a „férfi". Ő gondozta az internátus lovát, ő hajtotta a szekeret, meg a „lajtos kocsi"-t. A szekérrel hordta a csomagokat, takarmányt a lovacskának, meg az internátus „sertésállományának", s látta el a konyhát. A lajtos kocsival az egész internátus vízellátását biztosította. A zsinagóga melletti kútról hordta a vizet a földalatti betontartályba délelőttönkint. A medencéből villanymotoros szivattyú nyomta fel a vizet a padlástéri tartályba, s onnan jutott az épület vízvezeték-hálózatába. A főépület falán lógott a vízszintjelző súlyocska, egy kis tábla előtt, erről lehetett tudni, hogy áll a vízellátás. Sándor bácsi felpillantott, aztán újra elindult a kútra a lajtos kocsival, míg a tetőtartály túlfolyója meg nem csordult a palatetőn.

Sándor bácsinak „napi ügyviteli teendői" is voltak. Külön megbízásra cipőpucolást is vállalt, erre csak egy-két kényesebb gyerek adott megbízást, hiszen jó móka volt az esti közös cipőpucolás. Fontosabb feladat volt a reggeli ébresztés. Ha a szokásos hat óra előtt akartunk felkelni tanulni, kiírtuk este a cipőpucoló padra egy kis cédulán: *„Sándor bácsi! Tessék felkelteni 5 órakor. Barcsay László. Kisháló, jobboldali harmadik ágy."* Sándor bácsi aztán szép csendesen beóvakodott hajnalban, hogy gyengéden megrázva vállunkat felébresszen bennünket, a többiek zavarása nélkül.

Sándor bácsi hát a ház legfontosabb embere volt, mindent megjavított, mindent helyre tett, lénye nyugalmat és megbízhatóságot sugárzott, ahogy mondani szokás.

Volt egy jó kedélyű fiatalabb segítőtársa, a *János*, majd később egy fiatal, jópofa fiú, csak egyszerűen „*fasza fickó*"-nak hívtuk. Koránál fogva kapcsolata a diáksággal szorosabb volt, de az nem éppen valláserkölcsi téren nyilvánult meg, többek közt ő volt a cigarettázásra szoktatás egyik mestere.

„AZ ÖREG"

Az állomásról hát hosszú gyalogséta után érkeztünk meg az internátusba. A földszinti ámbitus második ajtaján állt a felirat: „IRODA". Itt székelt az „igazgatóság", ami azt hiszem összesen egy személyből állt, „*Az Öreg*"-ből. Az Öreg, *Karácson Béla* igazgató úr, szigorú tekintetű, cvikkeres idős

bácsi volt, mindig kalapban, fehér kaucsuk keménygallérral, nyakkendősen, mellényzsebéből kilógott tévedhetetlen zsebórájának aranylánca. Többnyire kopott, szürke, öreg lódenkabátban járt

Karácson Béla 1896/97 – 1921/22. között a gimnázium tanára volt, több mint negyedszázadon át. Erdélyből származott, az internátus személyzetét is lehetőség szerint onnan szedte össze, hát nem is akadozott a „gépezet". (Fia, György, később a nagyobb diákok jó barátja, katonatiszt volt, a háború után, AZ ÖREG halála után itt lett a „gondnok".) Az internátust ny.tanárként vezette, hivatalosan nem is járt az igazgatói cím, de hát mindenki így tisztelte. Így is szólítottuk, de magunk között csak „AZ ÖREG" titulus járta.

Áldott jó ember volt, de végtelenül szigorú. Persze igaza volt, egy ilyen „mongolcsordából" csak így lehetett embereket nevelni Még ma is minden volt internátusi, aki ott nyolc évet eltöltött, szeretettel és kegyelettel emlegeti. Előtte aztán tényleg nem volt társadalmi különbség. Már az elején én is fennakadtam szigorúságán.

A dolog abból adódott, hogy én bizony otthon nem ettem meg a húst. Mikor az első nap vacsorához ültünk este 7 órakor, a három pirospozsgás, csinos, jótartású konyhalány behozta a vacsorát, azt hittem menten felugrom, és hazáig meg sem állok. A tejeskávéhoz szokott szemem előtt egy nagy szelet marhahús állott tarhonya körettel! Este 7 órakor! Én addig otthon legfeljebb tejbegrízt, vagy vajaskenyeret vacsoráztam, hát most majdnem szörnyet haltam. Ez volt a pillanat, amikor felvillant bennem, hogy vége a gyermekkornak! Hát ez bizony később is megtörtént, mígnem rajtakapott AZ ÖREG, már a második évben, gyanúsan méregetett, ahogy a rettenetes tarhonyát a hús mellől igyekeztem elkaparni. Hanem amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a húst pedig nem fogom megenni, támadásba lendült: *„Gazember, mit fumigálod az ételt!"* Mi, elsősök, másodikosok az asztal végén ültünk. Egy-egy asztal 6 személyes volt. Az ebédlő végében és a kisebédlőben egy-egy hosszabb asztal állott. Az asztalfőn ült az „asztalfő", hetedikes, vagy nyolcadikos, aztán két oldalon 2-2 diák rangsorban, az asztal végén az első, másodikos kisdiák. Ő volt köteles kimenni „repetáért", ha az asztalfő ennek szükségességét elrendelte. A bejárat mellett egy ugyanilyen asztalnál a két felügyelő tanár étkezett. Az asztal eternitlappal volt borítva, abrosz, szalvéta nem volt. A teríték sótartó, és hat szelet kenyér, valamint a tányérok és evőeszközök. A tálalást a három konyhalány végezte. Az étkezés felállva, imával kezdődött és végződött. Az ebédlőbe a főépületből kettes sorokba rendezett csapatban vonultunk át, elől a legkisebbek, végül a nyolcadikosok.

Tehát kaptam egy fenékberúgást, a szék recsegett, én majdnem beleestem a tányéromba. Alig múltam tíz éves. Azt hittem itt a világ vége. Elkeseredett levelet írtam haza, ma is megvan.

Végülis nem történt semmi. Az azonban biztos, hogy negyedikes koromra úgy leszoktam a válogatásról, hogy a háború utáni években már a „mindenevők" táborába tartoztam. Ami nagy szerencse volt, mert olyan borzalmas élelmezési viszonyok lettek, hogy bár a falusi gyerekek otthonról bőven pótolták az utált amerikai marhahús konzervet, az örökös babfőzeléket, a szardíniát, a kukoricakenyeret, a „zupát", mi tisztviselőgyerekek, hazai élelem utánpótlás nélkül talán éhen haltunk volna, ha válogatunk.

Ez volt az egyetlen „komoly" konfliktusom „AZ ÖREG"-gel. Máig hálás vagyok, hogy nem én kerültem ki „győztesen" ebből a helyzetből. Halász Laci felszólítására magamnak kellett bejelenteni, hogy nem eszem meg a húst. És ez a csodálatos nevelési módszer: a hibásnak magának kellett bejelenteni magát. Nem lehetett itt spicliskedni, hátmögött furkálódni. Ez volt a klasszikus kollégiumi nevelés egyik nagy ereje!

AZ ÍRODA - AZ „ÖREG" SZÓLÁSÁBAN HOSSZÚ Í-VEL.

AZ ÖREG irodájában tehát elintéztük a bevonulással kapcsolatos adminisztrációt – eddig tartott a házvezetőnőnk kísérete – befizettük a díjakat, megnyitottuk a zsebpénz könyvecskét, amibe el kellett helyezni 5 Pengőt a várható apróbb kiadásokra: ceruza, radír, füzet, fogkrém, szappan, cipőpaszta stb. Hetenkint kétszer lehetett ebből kikérni a szükséges összeget. Ez nagy mulatság volt. Kitalálni valami jól hangzó álnevet, hogy a megkaparintott pénzecskéből végül is radír helyett FRUTTY, ZIZI vagy savanyúcukor lehessen (ezek voltak akkoriban a divatos cukorka csemegék). Az ÖREG eszén nehéz volt túljárni. Két kötelező diákújságra kellett előfizetni, a latin nyelvű IUVENTUS-ra és az IFJÚSÁG ÉS ÉLET-re. Ha valamelyikünk feledékenységből ismételten erre kért pénzt (nagy pénz volt az, 3 Pengő!), s AZ ÖREG meglátta a kis zsebpénz könyvecskében a korábbi kiadmányt, hát zengett a ház meg az udvar, repült a „kikérő könyvecske", a delikvens menekült, AZ ÖREG utána, a diákhad meg röhögött.

Az irodában volt az egyetlen kommunikációs berendezés, egy öreg tekerős telefon. Az udvarra is ki volt vezetve egy pótcsengő, hogy irodai szünet esetén is meghallja valaki. Nem volt akkoriban még telefonálási-szenvedély, ritka volt a hívás. Az első csengetésre AZ ÖREG elindult az iroda felé. Nem futott, az igaz. A második csengetésre felmordult: „*Megye*k". A harmadik csengőszóra kissé méltatlankodva: „*Megyek már*!" Mire az istállóig jutott, már dühöngött hangosan: "*Hát nem hallja, hogy megyek már!?"* Aztán mikor az irodába beérkezett, a kagylót emelve úgy letolta a postáskisasszonyt, hogy még a folyosón is hallottuk: *„Mondtam már, hogy jövök, akkor minek csenget annyiszor, mint a bolond ..."*

Rendvédelmi módszere kitűnő volt. Nem hagyott felderítetlen disznóságot. Ha már úgy tűnt, hogy valami stiklinek nincs meg a tettese, feldöcögött a „TANULÓ"-ba a 4-5 óra közötti első szilencium alatt, és szép csendesen csak ennyit mondott: *„Szűcs Pistuka, Gonda Pistuka, Szabó Józsika az irodára."* Ez három hétpróbás dezentor, pajkos kölyök volt, Őket szépen megfenyítette AZ ÖREG, aztán rájuk bízta, hogy tovább adják-e a bűnösöknek. Az már a három kis ördög gondja lett. A maga részéről az ügy elintézést nyert, a vizsgálat annak rendje-módja szerint lezajlott, az ítélet végrehajtódott. Az internátus hírnevén nem esett csorba.

Karácson Béla erdélyi ember volt. Minden jó tulajdonságát ennek lehet tulajdonítani. Gyengéd szeretettel szánt nekünk meglepetéseket, ha éppen nem bosszantotta a sok rosszcsont kölyök, vagy nem fárasztotta az intézet vezetésének gondja, vagy kis, törékeny, finom lelkű feleségének betegeskedése. Egy esős időszak egyik reggelén a főépület esőcsatorna kifolyója alá, az esővizes hordóra kis vízimalmot fabrikált, ami aztán vidáman kelepelve kárpótolt bennünket a sáros udvar használhatatlanságáért.

AZ ELHELYEZKEDÉS.

AZ ÖREG hát ott az irodában kezet fogott velünk, ünnepélyes pillanat volt bizony ez, felnőttekhez illő kemény kézfogás - 10 évesek voltunk - és ezzel az Alma Mater tagjaivá fogadott.

Megkerestük a hálóban a számunkkal jelzett szekrényünket, ágyunkat. A szekrénybe pakolás volt az első megpróbáltatás, hiszen otthon melyik gyerek jut be a fehérneműs szekrénybe. Anyánk birodalma volt az. A tanulószobában nagyjából önkényes asztalfoglalás történt, de annyi rend volt a dologban, hogy a fal mellett ültek a legidősebbek, s a közlekedő sáv mellett az elsősök. Az udvaron Sándor bácsi jóvoltából hatalmas szalmakazal volt már előkészítve, ahol saját kezűleg kellett megtölteni szalmazsákjainkat. Ilyet se csináltam azelőtt., de Sándor bácsi, vagy valamelyik nagyobb fiú segített. Tudománya volt annak, hiszen egyenletesen kellett megtölteni, jól megtaposni, hogy kitartson egész éven át. Év közben már nem volt pótlásra lehetőség. Végül a kiürült nagy diákládáinkat cipeltük fel a padlásra, ahol év végéig, június 16-ig, nyugalomba helyeztük azokat. Ott lestük meg a titokzatosnak tűnő víztartályt, jelzőberendezését, hőszigetelését.

Egy-két nap alatt a 80 fős diáksereg nagyjából elszállásolta magát. És megkezdődött az ismerkedés a diáktársakkal és a diákotthonnal.

A DIÁKOTTHON RÉSZLEGEI.

A főépület földszinti része egy régebbi épületből átalakítva, *Református Deákotthon* felirattal 1929-ben nyílt meg Karácson Béla vezetése alatt. 1931-ben építettek rá emeletet.

Az udvari oldaltornác, ámbitus a földszinten részben, az emeleten teljesen zárt, beüvegezett „zsibongó" volt. A földszinten az adottságok miatt már nem is volt WC blokk, azt az udvaron helyezték el. Ez volt az egyik hátrányos adottsága a földszinti lakóknak. A *földszinten* a nyitott ámbitusról nyílt a kis-ebédlő és az ebből elérhető beteg-szoba, az igazgatói iroda, és ide nyílott a földszinti felügyelő tanári szoba ablaka. Ez hát egy „veszélyes zóna" volt, mert minden érkezőnek itt, az ablak előtt kellett elhaladni. De megkerülni is nehéz volt, mert az egész udvar belátható volt innen, kivéve az orgonabokrok által eltakart részeket. A folyosó zárt részéből a tanári szoba, nagy-háló, mosdó és az emeletre vezető lépcső előtere nyílott, itt voltak a nagy kabátok elhelyezésére szolgáló fogasok. A zárt verandáról volt elérhető a tanuló-szoba is. Az üveges részen túl, ismét nyitott tornácról a pincelejárat, ahol a hazai elemózsiát tartalmazó ládácskáink voltak elzárva és csak délután 5 óra, azaz a hivatalos uzsonna után egy félórára lehetett látogatni. Volt még egy kis intézeti kamra is a folyosó végén.

A lépcső az *emeleten* egy, a földszintihez hasonló előtérbe érkezett, onnan a nagy-háló, a felügyelő tanári szoba és az emeleti folyósóra lehetett jutni. A nagy-hálón keresztül lehetett a kis-hálót és a mosdót elérni. Az emeleti folyosó egyik végében a Sándor bácsi „SZOLGA" feliratú szobácskája, a „TÁRSALGÓ" feliratú gyakorlatilag ping-pong terem, a másik oldalon a padlásfeljáró, a tanuló-szoba, s a folyosó végében a „DOHÁNYZÓ", s az abból nyíló WC csoport helyezkedett el. A felsősöknek a dohányzás megengedett volt, hát ott pöfékeltek minden szünetben, felnőttnek érezvén magukat. A nagy büdösségen kellett átbaktatni a „sürgős" ügyekben érintett kisebbeknek. A WC fel volt osztva, az 5 fülke a tanárok, ill. I-II-, III-IV., V-VI., VII-VIII.osztályosok részére szolgáltak, amit feliratok(!) jeleztek. Lehet, hogy ma hihetetlen, de bizony a „jobb időkben" ezt be is tartottuk. Épp így volt ez az emeleti és földszinti helyiségek esetében is.

A főépület mögött, a telek baloldali határán *WC csoport, kocsiszín, istálló, fáskamra*.

Az udvar jobb oldali határa egy hosszú, egy menetes földszintes épület volt. Ebben az *ebédlő és előtere, konyha, kamrák, cselédlakások, alsó konyha* helyezkedett el. Folytatásában, egy kissé jobb kivitelben, tornácos bejárattal, a két szobás, vendégszobás igazgatói *lakás*

Az udvar végén, a telek mögötti utcára nézve, volt egy nagyszerű *kuglipálya*, fedett gurító hellyel. Óriási nyüzsgés volt itt délutánonkint, főleg a felsősöké volt a tér, mi kisebbek, csak bábút állítani jutottunk oda. Ugyanazon udvarrészen a *„kórház*" épület a fertőző betegek számára. Mellette, külön kerített udvarrészen *teniszpály*a, amit télen felöntöztünk és kitűnő korcsolyapálya lett belőle, még jéghokiztunk is ott. Rendetlenség esetén a legnagyobb Cisz (Kis Laci) járőrözött a szélén „*Civil le a pályáról!*" intőszóval. A teniszpálya és az igazgatói lakás között nagy *zöldséges -gyümölcsös kert* húzódott, meg a *baromfiudva*r, s itt hizlalták az „internátusi" disznókat. Évente kétszer volt disznótor. Az udvar nagy volt, akácfák és orgonabokrok tagolták, *korlát, nyújtó* szolgált testedzésre, de ki lehetett vinni hordozható *kosárlabda állványt* (palánk nem volt divatban), s a legnagyszerűbb és leggyakoribb időtöltéshez pedig, a „*longamétá"*-hoz elég volt egy „necclabda", vagy egy kopott teniszlabda, meg az udvari „díszkerítés"-ből kiszerelt lécdarab - hacsak AZ ÖREG észre nem vette.

AZ ÖREG GESZTENYEFA.

És el ne felejtsük a *gesztenyefát*. A főépület ölelésében állt a nagy, terebélyes, öreg gesztenyefa. A lombja borította kis térséget orgonabokrok vették körül, meghitt belső udvart alkotva. A tiszteletreméltó nagy fa alatt minden évben újrafestett nagy kerek vasbádog asztal, két kerti szék, két kerti pad. Hát ez volt az internátus szellemi központja, fóruma, legkedvesebb zuga. Már mint jó időben , és főleg a felsősök számára. Az egyik széken általában valamelyik felügyelő tanár, vagy szenior, vagy egy „rangidős" trónolt. A padokon rendszerint „telt ház" volt, az alsósok többnyire kiszorultak

innen. Nagyszerű beszélgetések, eszmecserék zajlottak itt, vagy kedves visszaemlékezések korábbi időkre, vagy csak tátott szájjal hallgatni a tanár urat, egy-egy öregdiákot. Olyan volt ez, mint egy nagyszerű kaszinó, vagy egy meghitt családi kör. Ott hallgattuk a világot-látott *Rákosy Zoltán* tanár úr történeteit, majd *Karácson Gyuri* bátyánk pikáns katonatiszti kalandjait. A legenda szerint az emeleti verandáról, ajtózárás után-előtt, a fa egy barátságos ágán titkos utakra indultak kalandor természetű társaink. A kerti bútorok télire a zárt verandára kerültek Ott ült *Nász Pista*, a későbbi híressé vált orvosprofesszor és fejtette a sakkfeladványokat.

A NAPIREND.

Megismerkedtünk a napirenddel is. Ebbe bizony nehéz volt beleilleszkedni a szülői ház gyengéd és engedékeny rendje után. Egy mai gyerek ennek már a hallatára is rosszul lenne.

Hétköznapi házirend	Időpont óra
ébresztő	6:00
mosakodás, öltözködés	6.00 – 6.30
szilencium	6.30 – 7.30
reggeli	7.30
iskola	8.00 – 12.50
ebéd	13.00
szabadidő	13.30– 16.00
szilencium	16.00 – 17.00
uzsonna	17.00
szünet, házi elemózsiázás pincében	17.10 – 17.30
szilencium	17.30 – 19.00
vacsora	19.00
szünet	19-10 – 19.30
csendes foglalkozás	19.30 – 20.30
cipőpucolás, fogmosás stb. lefekvés	20.30 – 21.00
lámpaoltás	21.00

Vasárnapi házirend	Időpont óra
ébresztő	7:00
mosakodás, öltözködés	7.00 – 8.00
reggeli	8.00
rendcsinálás, szobavizit	8.15 – 9.00
templomban istentisztelet	9.30– 10.30
szabadidő, kimenő	10.30 – 12.00
ebéd	12.00 – 12.30
szabadidő, kimenő	13.00 – 17.00
uzsonna	17.00
szünet	17.00 – 17.30
szilencium	17.30 – 19.00
vacsora	19.00
szünet	19.00 – 19.30
csendes foglalkozás	19.30 – 20.30
cipőpucolás, mosdás stb. lefekvés	20.30 – 21.00
lámpaoltás	21.00

A napi rend időpontjait kis kézi harang-csengővel a napos jelezte az ügyeletes utasítására. *Szombat délután* 5 óráig volt a szabadidő, s vacsora után a szabadidőt a fürdés követte. Csak ekkor volt melegvíz, amit Sándor bácsi állított elő a mosdóhelyiségben álló fürdőkályhával és annak tartályával. Öt zuhany volt a mosdóban, ötös csoportokban, öt-öt perc állott rendelkezésünkre. A fürdést az elsősök kezdték, a nagyok fejezték be. A műveletet az ügyeletes (lásd később) vezette *„Zuhanyozás/” – „Szappanozni!” – „Zuhanyozás!” – „Törülközés!*” vezényszavakkal.

Vasárnap reggeli után rendcsinálás volt a program, amit a „szekrényvizsga” követett. Ezt a felügyelőtanár végezte. A fehérneműnek szabályos rendben kellett sorakozni a szekrény polcán, az ágyterítőn nem lehetett ránc, redő, a cipőknek ragyogni kellett, a szennyes ruhának a szennyes-zsákban

kellett lennie. Ezt követően átvonultunk a gimnáziumba, Bocskay-ruhában, bársony egyensapkában, s onnan a „kintiekkel” együtt vonultunk át rendezett csapatban a templom karzatára, ahol osztályonkinti rendben foglaltunk helyet. Az istentisztelet után délig el lehetett csavarogni a városban, de a 12 órás ebédre vissza kellett érkezni a diákotthonba. Délután szabadok voltunk, az ötórai uzsonnáig. A vasárnap rendszerint a futballpályán ért véget. Pompás csapata volt a „gimi”-nek, a kapus akkoriban a hetedikes *Degenfeld gróf* volt, elegáns, szemüveges fiú, kesztyűben védett, fekete dresszben. *Marschalkó Robi* volt a csapat egyik reménysége, amit ő maga *„Hajrá Robi!”* üvöltéssel erősített elsöprő erejű támadásai közben. Az ellenfél vagy a vasutasok csapata, vagy a leventék, vagy valamelyik szomszéd falu – város csapata volt. A meccsek épp 5 óra körül értek véget, ami azt jelentette, hogy nagy szerencse kellett az 5 órai uzsonnára való hazaérkezéshez. AZ ÖREG ott várt már bennünket a kiskapuban és hát volt hadd-el-hadd, ha késtünk. Egyik lehetséges, de hasonlóan kockázatos hazaosonás a hátsó kapun, a kuglipálya felől történhetett. *„A fóci, a fóci…*” az Öregnek nem volt kedvence.

A SZERVEZET.

Az internátusi kormányzat feje *a **vezetőtaná**r*, az igazgató volt. Munkáját két ***felügyelő tanár*** segítette, akikre egyenkint kb.40 – 40 gyerek jutott az épület egy-egy szintjén. Kicsiny (15 m^2) szolgálati szobájuk volt a nagy-hálók mellett, a nagy előszobából nyílóan. Általában kezdő tanárok, legényemberek voltak. A tanuló-szobákban volt egy emelt szinten elhelyezett kis asztalkájuk is, de alig ültek be oda felügyelni. Így az a zöld asztal lett a véget nem érő gombfoci bajnokságok színhelye. A felügyelőtanárok sokszor változtak, részben a katonai behívások miatt, no meg azért, mert ha megnősültek, lakásra tettek szert, kiköltöztek az internátusból. *Kennyey Zoltán* félelmetes hírű, szigorú, de nagyszerű nevelőnk volt, többször katonáskodott, barna-parolis motorosként. Vasárnapi szekrényvizitjeitől rettegett az emeleti háló. Nevelési módszerei közül egy különösen megmaradt emlékezetemben. Nem volt megelégedve a társaság köszönési módszereivel. Naponta többször is köszöntünk, vagy egyszer sem. Bevonultatta a társaságot a fürdőszobába, s egyenkint kellett kijönni onnan. A dolog egy vasárnap reggeli után zajlott, tehát amikor előzőleg már mindenki köszöntött mindenkit. Ennek ellenére a kijövők udvariasan köszöntek a tanár úrnak. Már a nehezebb felfogásúak, mert ezeket visszaküldte Kennyey tanár úr, s nem értették miért? A szerényebben berendezett agyúak aztán akár negyedóráig is jöttek-mentek a háló és a mosdó között, míg rájöttek, hogy aznap már nem kell köszönni újból és újból. *É.Kiss Sándor (Sankó)*, magyar-latin szakos tanárunk, hatalmas sárkányt készített velünk, együtt vonultunk ki a vásártérre felereszteni, nagy mulatság volt, a lila „borító” papírból készült alkotmányra még az internátus nevét is ráragasztottuk fehér papírból kivágva. Egyszer azonban motorbiciklivel meghúzattuk, amit a nádból, csomagolópapírból készült nagyszerű alkotás nem viselt el: kettétörött. Sankót azonban többnyire behívták katonának, még télen is sí-kiképzésre a hegyekbe. Jó partner volt a gesztenyefa alatti kaszinóban is. A háború után még visszatért egy időre hozzánk, aztán Debrecenben tudományos pályára állt, többek között a Nagyerdő „vákáncsosai”-nak történetéről is irogatott. *Rákosy Zoli* bácsi, rajz-és művészettörténeti tanárunk, jó barátként élt közöttünk, ő is a gesztenyefa alatti kaszinó egyik legkellemesebb vezéralakja, nagy mesélő volt. A *kis Höci* volt a kedvence, a Sárga-gátra jártak ki fürödni. Budapesten a Képzőművészeti Alapban is töltött be valami tisztséget, zsűrizésen találkoztam vele 1962-ben. *Juhász Imre* és *Ari Sándor* is láttak el felügyelő-tanári feladatot. *Ágotai László,* magyar-francia szakos tanárunk, kissé merev, szigorúnak igyekvő, távolságtartó komoly ember volt. Ő *Szász Annuská*nak udvarolt már, hát nem mi voltunk a legfontosabbak számára. 1949-ben a VIII/b.-ben osztályfőnököm lett.

Dr.Borók Imre (Borókbinci) latin-magyar szakos tanárunk, derűs, jólelkű ember volt, de hát akkor volt nagyszerű házassága előkészületekben *Szabó Esztikével*, így inkább arrafelé töltötte idejét. A háború után került az intézetbe, és V.osztálytól osztályfőnökünk is volt. Fiatal, kezdő tanárként szinte baráti kapcsolatban állt velünk. Ügyeskedett, hogy első osztálya jól érettségizzen, ezért különböző trükkökkel adta tudtunkra érettségi tételeinket. Esténként például ránk bízta a szobáját, hogy kilessük a tervezett tételeinket. De hát a vizsgabizottság áthúzta elképzeléseit, más tételeket, „húzással” osztogatott ki.

A diákság első emberei a két, emeleti és földszinti, „***szenior***”, a legkiválóbb nyolcadikosok, mindenért feleltek. A tanuló-szoba első asztalsorában, az első helyen ültek, felügyelték ott a szilenciumok rendjét. A ***szilencium*** a ***tanulás*** ideje volt, akkor semmi mással nem volt szabad foglalkozni. Ezt természetesen ki-ki kijátszotta, hiszen más igényei is vannak a kis és nagy kamaszoknak. Volt aki „ponyvát” olvasott a térdére fektetett agyonolvasott kis füzetekből, hogy bármikor egy mozdulattal becsúsztathassa az asztal alá, ha a szenior, vagy helyettese odanézett, vagy tanár közelgett. Volt, aki szundított, volt, aki rajzolt a tankönyv margójára (folyamatos rajzfilmet lehetett így készíteni a lapok pörgetésével), vagy csak éppen álmodozott a szabadidőről. Az „***ügyeletes”***-ek az ötödikesek és hatodikosok közül kerültek ki heti váltásban, a szobai rendre, tisztaságért feleltek, vezették a heti fürdést, a szekrény-rendcsinálást. A közvetlen feladatokat a „***napos***” végezte el (pl.csengetés), napi váltásban, alsós diák. A háló-szobák rendjéért a ***„szobafőnök***” tartozott felelősséggel. Halódóban volt már akkor a ***„puer”,*** az egykori „dárdás”, „mendikáns”, egy afféle szolgadiák intézmény. Egy-egy töpörtyű elsős-másodikosnak ki kellett szolgálni egy-egy hatodikos-nyolcadikos szobatársat, „deákurat”. Ágyat bevetni, cipőt pucolni, papucsot odakészíteni stb. Ennek fejében a kisdiák védelmet élvezett. Elemózsia csomagját a felsős előtt kellett kibontani, s az csak annak kóstolásai után lehetett szabad préda, vagy védett „kaja”. Nekem a hatodikos *Báthory Tibor* volt a gazdám. És milyen a sors, 1956-ban, mikor a Soproni Tervező Irodába kerültem, ott ő volt az egyik vezető szerkezettervező (statikus) mérnök, ami én is szándékoztam lenni.

PÁRNACSATÁK.

A párnacsaták hozzátartoztak a mindennapi életünkhöz, talán előtréning volt a „nagy élethez”, vagy csak a kamaszenergiákat levezető testedzés. Mert akkoriban a „szex” még nem tartozott hozzá e gyerekkorhoz. Általában a nagy-és kishálók között folytak a csete-paték, de előfordultak „nagy csaták” a földszint és emelet között is. Ezek már komoly verekedésekké fajultak néha. Itt talán „osztályharc” dúlt. Már a csata előtti délutánon ott lógott a levegőben valami izgalom, talán már szó is esett róla. A csata azonban csak lámpaoltás után tört ki, amikor a felügyelő tanárok épp nem voltak otthon. A fő harci eszköz a párna volt, de bevetésre került a törülköző, a papucs. Az akkori papucsok még nem ilyen mai „tank-papucsok” voltak, rendszerint textilanyagú könnyebb surranók, amiket „hozzá lehetett vágni” az ellenfélhez, tehát a távolharc fegyvere volt. A törülközőt néhány, hadijogot nem tisztelő gézengúz vizbemártotta és csomót kötött egyik végére. Ezzel aztán nagyot lehetett sózni a szembenállóra. Keményebb küzdelmek idején még bakancsok is röpködtek a levegőben, amik fájdalmas találatokat okoztak. Ez azonban tiltott „fegyver”-nek számított, s az ellenfelek közösen büntették az elkövetőket. Tehát lámpaoltás után egyszercsak vad ordítozással feltárult a megtámadott háló ajtaja és repülő papucsok védelme alatt bezúdult a támadó háló legénysége. A sötétben elég nehéz volt megkülönböztetni az ellenfelet, de hát a lényeg a hecc volt, mindegy kit ért a párnacsapás. Néha aztán váratlanul felgyulladt a villany, s valamelyik hazaérkező tanár úr végignézett a hirtelen elnémult csatatéren. Szó nélkül, pillanatok alatt minden a helyére került, kivéve néhány elkószált papucsot, törülközőt. Ha nem érkezett külső erő, a csata hosszabb ideig tartott, de hát csak kifulladtunk egyszer. Többnyire a nagy-hálók kezdték a támadást, hiszen ők voltak többen.

KÓPÉSÁGOK.

Egyszer nagy álarcos, jelmezes farsangi bált rendeztek a felsősök az emeleti mosdóban.(Ez volt a legmesszebb a tanári szobától) A dolog nagyszerűen elő volt készítve, már délután beszerezték a krémeseket, süteményeket, csak a kávét kellett megfelelő pillanatban megfőzni a mennyezeti lámpából ideiglenesen levezetett dróttal üzemelő rezsón. Ezt *Sánta Lacira* bízták, az egyik rendező, Sánta Imre öccsére. A sötétben ügyködött Laci, halk káromkodások között, amit mi, kirekesztettek csak bosszankodva hallgattunk. *„Mi a fenével kavarjam ezt a vacakot?”* - töprengett az alkalmi szakács, mire valaki rámordult: *„A fogkeféddel, te szerencsétlen.”* Laci szót fogadott, a kávé elkészült, az „urak” bevitték a mosdóba, a „bálterem”-be. Laci pakolgatta a készülékeket, majd egyszercsak felhökkent*: „Te jó Isten, a fogkefém nyele…”* - Merthogy az beleolvadt a feketelevesbe.

Lipták Miska különösen pedáns, tisztaság és rendkedvelő, törökszentmiklósi, finom bőrű, szőke gyerek volt. Hanem ő is beleesett az akkori fúvócső őrületbe. Ez abból állt, hogy szódavizes üvegből kiszerelt üvegcsőből, a szájunkba vett buzaszemeket nagy lélegzettel kifújtuk a cél felé. Jó móka volt, de volt egy veszélyesebb módozata is, nagyobb átmérőjű csőből, pamut farokrésszel kiképzett zsákvarró tű kilövése, ami már veszélyes is volt. Ezzel inkább csak célba lőttünk. No de a történetben nem ez a lényeg, hanem az, hogy valamelyikünk a fúvócsövével bajlódó Miskának odasúgta: *„Te Misi, míg kimentél a tanulóból, a Szűcs Pista bedugta a fenekébe a fúvócsöved végeit*.” - Szegény Miska majdnem beleőrült, napokig öblögette a száját, gargarizált, köpködött, hashajtókat vett be, folyamatosan takarította a fiókját, meg amihez a cső hozzáérhetett. Valósággal belebetegedett a kalandba. De ki sem gyógyult ebből, máris bekentük a fiókja fenekét pálpusztai sajttal…

ZSENIK.

Nagy Jóska, Jocó, a hódmezővásárhelyi vendéglős gyerek, a későbbi jeles tévés-főoperatőr állandóan meglepett bennünket valamivel. Negyedikes korában hozott otthonról egy nagyszerű vitorlás hajómodellt, volt vagy 60 centi hosszú, amivel kivonultunk a vásártéri vályogvető gödrökhöz, hogy ott vízre bocsássuk. Nagyszerű élmény volt, az enyhe szellő megmozdította a „szkúner”-t, és az méltóságteljesen kezdett úszni a vízen, a másik part felé. Az optimistábbak már át is szaladtak a tavat megkerülve, hogy ott fogadják. Hanem a hajó a tó közepén megállt. A szél elállt, vagy a hínárban fennakadt? A Jóég tudja. Agyagrögök dobálásával próbálta a 10-12 gyerek megmozgatni a vályoggödör vizét, de ez nem vezetett eredményre. Akkor kezdődött az alkudozás, ki megy be a vízbe. Talán nem is ez okozott félelmet, hanem az, hogy mi lesz, ha AZ ÖREG meglátja majd a hazaérkező agyagmaszatos hőst…Jóska képrejtvényekkel címezte leveleit. Jellemző az akkori *Magyar Királyi Postára*, hogy ezek a levelek mind célba értek. Márpedig Hódmezővásárhely-t nem volt könnyű képrejtvénnyel kifejezni. Hát még megfejteni…Elektrotechnikai munkásságát egy távbeszélő készülékkel kezdte, aminek a vezetéke az emeleti kis-hálóból a földszinti kis-hálóba vezetett, a Lapis borbély felőli kis ablakon leeresztve. A vevőállomás *Szabó Jóska*, ama neves *Szabó Józsika* lett volna, aki épp ott alul, Nagy Jóska alatt hált. A kommunikáció 10 körül halk suttogással kezdődött: *„Hallasz,Józsi?* – semmi. Aztán hangosabban: *„Jóska hallasz??”* – Még hangosabban: *”Válaszolj , José, te marha!!!”* – Már kiabálással folytatódott a beszélgetés, mi már mindent pontosan hallottunk (röhögött az egész háló), csak ők nem, mert fülükön ott volt a siket fülhallgató. Aztán az elálmosodott szobafőnök, *Guller Imre*, (akivel majd a soproni egyetemen találkoztam, mint tanársegéddel), végre leállította a talán egy korszak kezdetét jelentő internátusi kommunikáció e kora virágát. Tény, ami tény, csinált Jóska egy olyan kis rádiót, ami akkor csodaszámba ment, egy hajdani „Szerencsi”-bonbonos, ízléses kis (4x10x14 centiméter méretű) faládikába „két-csöves szupervevőt” telepített.

A világháború előtt a diákotthon légkörét valami csodálatos gyermek és kamaszvilág tette élvezhetővé. Az egyszerű, fehérre meszelt, puritán, kép- és díszítésmentes falak, szerénykivitelű bútorzat, a kisfiú-, kamasz-és legénykorú fiatalok egymásmelletti és egymás-közötti élete nagyszerűen felkészítette az ifjúságot a felnőtt életre. A játékok nem csak a szórakozást jelentették, hanem ügyességet, erőkifejtést, kitartást tanultunk azokból, és nem utolsósorban az egymás iránti megbecsülést, szabályokhoz való alkalmazkodást, a korosztályok közötti megfelelő magatartást szórakoztató játékos módon tudat alatt sajátíthattuk el. Megtanultuk becsülni az erősebbet, az okosabbat, a gyengébbek védelmét, segítését. Örök barátságok alakultak ott ki, hiszen nyolc évig testvérekként éltük meg a diákotthoni éveket.

barcsaylaci